

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Kanadan ja Uuden-Seelannin osallistumisesta unionin ohjelmiin ja liitännäisjäsenyydestä EU:n Horisontti Eurooppa-ohjelmaan

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle valtioneuvoston kirjelmä Kanadan ja Uuden-Seelannin osallistumisesta unionin ohjelmiin ja liitännäisjäsenyydestä EU:n Horisontti Eurooppa -ohjelmaan sekä sopimuksista laadittu muistio.

Helsingissä 2.3.2023

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Johtava asiantuntija Timo Haapalehto

KOMISSION EHDOTUS KANADAN JA UUDEN-SEELANNIN OSALLISTUMISESTA UNIONIN OHJELMIIN JA LIITÄNNÄISJÄSENYYDESTÄ EU:N HORIZONTTI EUROOPPA-OHJELMAAN

1 Tausta

Horisontti Eurooppa -ohjelmaa koskevat asetukset hyväksyttiin keväällä 2021. Tästä säädöspaketista toimitettiin eduskunnalle U-kirjelmä (U 70/2018 vp) ja ohjelman kansainvälisestä yhteistyöstä annettiin U-jatkokirjelmä (UJ 3/2021 vp).

Komissio sai lokakuussa 2022 neuvottelumandaatit neuvotella unionin puolesta sopimukset Uuden-Seelannin ja Kanadan osallistumisesta unionin ohjelmiin ja liitännäisjäsenyydestä EU:n Horisontti Eurooppa -ohjelmaan. Näistä mandaateista toimitettiin eduskunnalle selvitys (E 84/2022 vp).

Komissio on käynyt alustavia keskusteluja myös joidenkin muiden maiden kanssa, jotka haluavat liitännäisstatuksen Horisontti Eurooppa -ohjelmaan.

Komission saaman neuvottelumandaatin mukaiset neuvottelut Uuden-Seelannin kanssa saatiin päätökseen juuri ennen joulua. Komission tavoitteena on saada päätösehdotus allekirjoitusmandaatista hyväksyttäväksi neuvostossa maaliskuun aikana.

Neuvottelut Kanadan kanssa ovat vielä kesken. Komission arvion mukaan neuvottelut saadaan valmiiksi kevään kuluessa. Tällöin sopimus voisi tulla voimaan vuoden 2023 loppupuolella.

2 Ehdotuksen tavoite

Sopimusneuvotteluiden tavoitteena on neuvotella Uuden-Seelannin ja Kanadan kanssa osallistumisesta EU:n ohjelmiin ja liitännäisjäsenyyksistä Horisontti Eurooppa -ohjelmaan.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Horisontti Eurooppa -asetuksen säännösten mukaan kolmannet maat ja muut alueet osallistuvat ohjelmaan kyseisen kolmannen maan osallistumisesta mihin tahansa unionin ohjelmaan tehdyn sopimuksen perusteella.

EU:n tutkimus- ja innovaatiopuiteohjelman piirissä tehtävä kansainvälinen yhteistyö EU:n ulkopuolisten maiden kanssa on ollut keskiössä koko puiteohjelman historian ajan. Yhteistyömuodoista merkittävin on ns. kolmansien maiden kanssa tehdyt liitännäissopimukset (ns. assosiaatiosopimukset), jotka antavat ko. kolmansien maiden toimijoille mahdollisuuden osallistua puiteohjelmaan samoilla EU:n rahoitusta koskevilla ehdoilla mitä jäsenmaiden toimijoille on mahdollista.

Liitännäisjäsenyys sopimukset ovat kaikille ns. kolmansille maille hyvin saman sisältöisiä. Niissä muun muassa liitännäismaan tulee antaa EU:n komissiolle sekä esimerkiksi EU:n petoksentorjuntaviranomaisille mahdollisuus tarkastaa rahoitusta saavia organisaatioita vastaavalla

tavalla kuin EU-maissa. Lisäksi vastavuoroisuusperiaatteen mukaisesti EU-maille tulisi avautua pääsy vastaavalla tavalla liitännäismaan tutkimuksen, kehityksen ja innovaatioiden (tki)-ohjelmiin. Samoin liitännäismaa saa myös tarkkailijastatuksen Horisontti Eurooppa -ohjelman komiteoihin.

Sopimukset Uuden-Seelannin ja Kanadan kanssa on rajattu koskemaan vain Horisontti Eurooppa -ohjelman pilaria II ”Globaalit haasteet ja Euroopan teollisuuden kilpailukyky”.

Horisontti Eurooppa -ohjelmaan voivat liittyä EU:n ulkopuoliset maat, jotka on määritelty ohjelmaa koskevan asetuksen (EU/2021/695) 16 artiklassa ja luokiteltu neljään kategoriaan:

- a) Euroopan vapaakauppaliiton (EFTA) jäsenet, jotka ovat Euroopan talousalueen (ETA) jäseniä
- b) unioniin liittymässä olevat maat, ehdokasmaat ja mahdolliset ehdokasmaat
- c) Euroopan naapuruuspolitiikan piiriin kuuluvat maat
- d) kolmannet maat, jotka täyttävät taloudellisia ja poliittisia valmiuksia sekä tiede-, teknologia- ja innovointivalmiuksia koskevat kriteerit

Horisontti Eurooppa -ohjelman liitännäisjäseniä tällä hetkellä ovat:

Albania, Armenia, Bosnia ja Herzegovina, Färsaaret (odottaa Euroopan parlamentin hyväksyntää), Georgia, Islanti, Israel, Kosovo, Moldova, Montenegro, Pohjois-Makedonia, Norja, Serbia, Turkki ja Ukraina.

Marokko ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat tällä hetkellä assosiaatioprosessissa olevia maita, jolloin siirtymäjärjestely pysyy voimassa, ja niitä käsitellään väliaikaisesti ikään kuin ne olisivat jo ohjelmaan liittyneitä.

Sveitsi keskeytti vuonna 2021 EU:n ja Sveitsin väliset IFA-sopimusneuvottelut (Institutional Framework Agreement). Neuvottelut Sveitsin kanssa ovat edelleen keskeytyneet, mutta Euroopan komissio ja Sveitsi ovat käyneet neuvotteluiden jatkosta epävirallisia keskusteluja.

Epävirallisia neuvotteluja on käyty myös Japanin, Etelä-Korean, Singaporen ja Australian kanssa. Japanin ja Etelä-Korean kanssa on edetty jo siihen vaiheeseen, että komissio on valmis pyytämään virallista neuvottelumandaatteja heti kun Japani ja Etelä-Korea ilmoittavat valmiudestaan aloittaa viralliset neuvottelut. Singaporen ja Australian kanssa jatketaan epävirallisia tunnusteluja.

4 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Sopimuksia neuvotellaan unionin puolesta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan mukaisessa menettelyssä. Aineellisena oikeusperustana on SEUT 186 ja 212 artikla. Neuvosto päätökset sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä unionin puolesta tehdään määräenemmistöllä SEUT 218 artiklan 8 kohdan mukaisesti. Sopimuksen tekemiseen vaaditaan parlamentin hyväksyntä.

5 Ehdotuksen vaikutukset

Kanada ja Uusi-Seelanti ovat tehneet Euroopan unionin kanssa yhteistyötä tutkimuksen ja innovoinnin alalla jo pitkään. Kanadan ja EU:n välillä on ollut tiede- ja teknologiyhteistyötä koskeva sopimus vuodesta 1996. Vastaava sopimus Uuden-Seelannin kanssa on ollut voimassa vuodesta 2009.

Kanadalaiset ja uusi-seelantilaiset organisaatiot ovat jo voineet osallistua EU:n tki-puiteohjelman hankkeisiin ns. kolmansien maiden osallistujina ilman puiteohjelmasta saatavaa rahoitusta. Liitännäismaa-sopimuksen voimaantulon jälkeen ne voivat osallistua hankkeisiin vastaavalla tavalla kuin EU-jäsenmaiden osallistajat, mikä lisää osallistumisen ja sitä kautta yhteistyön määrää merkittävästi.

Horisontti Eurooppa -ohjelman asetuksen perusteella liitännäismaiden tulee kattaa jäsenmaksuilla kunkin maan omien osallistujien ohjelmasta saaman rahoituksen. Toisin sanoen liitännäismaiden mukaantulo ei muuta jäsenmaiden osallistujien saaman rahoituksen kokonaismäärää.

Suomalaisten organisaatioiden yhteistyö kanadalaisten tai varsinkin uusi-seelantilaisten organisaatioiden kanssa on ollut melko rajoitettua. Näiden maiden liittyminen Horisontti Eurooppa -ohjelman liitännäisjäseniksi yksinkertaistaa yhteistyötä ja siten voidaan arvioida yhteistyön lisääntyvän.

6 Ehdotuksen vaikutukset kansalliseen lainsäädäntöön ja Ahvenanmaan toimivaltaan

Ehdotuksella ei ole vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Suhteet ulkovaltoihin ovat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 4 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntöön kuuluva asia.

7 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Euroopan parlamentin hyväksyntä tarvitaan sopimuksien voimaansaattamiseen. Käsittely ei ole vielä alkanut parlamentissa.

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

EU20, tutkimus- ja innovaatiojaosto, kirjallinen menettely 16.–24.2.2023.

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto katsoo, että EU:n kansainvälisen tutkimus- ja innovaatioyhteistyön tulee säilyä mahdollisimman avoimena ja pidettävä tki-puiteohjelma houkuttelevana ympäristönä yhteistyölle maailman parhaiden kumppanien kanssa.

Suomi kannattaa Uuden-Seelannin ja Kanadan liittymistä Horisontti Eurooppa -ohjelmaan liitännäisjäseniksi